

Rustig en toch verontrustend

Is kunst bedoeld voor de eeuwigheid? Het kolossale Deltawerk // in het Nederlandse Waterloopbos toont op indrukwekkende wijze aan van niet. En hoe zit het eigenlijk met de eeuwigheidswaarde van de mens?

Tekst **Ines Minten**
Foto's **Fred Debrock**

De Standaard, zaterdag 9 juli 2022 om 3.25 uur

Het water was hier vroeger niet zo stil.

Woorden als ‘indrukwekkend’ en ‘imposant’ worden te veel en te snel gebruikt. Maar voor het 250 meter lange Deltawerk // zijn ze allerminst overdreven. Het meer dan monumentale kunstwerk staat in een polderbos in het kleine plaatsje Marknesse, vrij noordelijk in de Nederlandse provincie Flevoland. Ik kom er rond 9 uur ’s ochtends aan en ben er helemaal alleen. Beter gezegd: ik ben er de enige menselijke aanwezigheid. Tientallen, wellicht honderden vogels fluiten. Kikkers springen bij bosjes vanuit het groen in het water wanneer ze mijn voetstappen op het grindpad horen. Over het water schaatsen kringelende winkelende waterdingen als razenden heen en weer. Zij zijn hier de enige schepsels met haast. Bijen en vliegen zoemen, en nooit eerder zag ik zoveel libellen, zulke grote ook nog. De meest overtuigende stadsmens krijgt hier een halve epifanie.

Openluchtlaboratorium

Het werk van RAAF en Atelier de Lyon staat sinds 2018 met de voeten in stil water, maar had in een eerder leven met onstuimigere krachten af te rekenen. Het Waterloopbos was een openluchtlaboratorium. Sinds de jaren vijftig bestudeerden ingenieurs er het gedrag van water: nuttig en nodig onderzoek voor havens en kustplaatsen wereldwijd. Na de grote watersnoodramp van 1953, die een groot deel van Nederland onder water zette en bijna 2.000 mensen het leven kostte, deden ze er baanbrekend onderzoek voor de Deltawerken, die Nederland nu al enkele decennia tegen hoogwater beschermen. Zo bouwden ze de ‘Deltagoot’, een levensgroot testbassin waarin de ingenieurs metershoge tsunamigolven lieten razen. 7.000 kubieke meter beton en een miljoen kilo staal kropen erin.

Als je vroeg komt, ben je hier helemaal alleen.

Planten wurmen zich al door kieren in het kunstwerk.

Uiteindelijk maakte de computer dit soort spectaculair veldwerk overbodig, dus viel het laboratorium in 1996 stil. Even dacht men er bungalows te bouwen, maar gelukkig ging dat rampenplan snel van tafel. Het bos werd een natuurmonument, de Deltagoot een kunstwerk. De kunstenaars en architecten van Atelier de Lyon en RAAAF groeven het bassin uit, zodat de zeven meter hoge muren bloot in het water kwamen te staan. Vervolgens sneden ze grote blokken uit de dikke betonnen wanden en kantelden die als vallende dominostenen dwars tegen de nog overeind blijvende muren aan. De natuur mag er nu haar gang gaan, woekeren, het monument innemen, bezetten en ten slotte zelfs laten verdwijnen. De natuur kan dat, zij heeft geduld.

Postapocalyptische idylle

En zo, helemaal zoals het bedoeld is, krijgt de natuuridylle na een poos rond en in het monument wandelen, een geladener, postapocalyptische sfeer. Vroeger moest de Deltagoot de mens helpen om de natuur te bedwingen. De Deltawerken hebben dat tot nu toe ook prima gedaan. Maar anno 2022 leven we in tijden waarin het klimaat verandert en de zeespiegel stijgt: nieuwe uitdagingen voor de wereld, en zeker voor een land dat sowieso al grotendeels onder de zeespiegel ligt. Hoe zal de strijd tussen natuur en mens voortgaan? De reusachtige dominostenen suggereren dat de mens en de menselijke technologie grandioos zullen verliezen. De natuur zegeviert en werkt steen en beton stukje bij beetje weg. Hoewel Deltawerk // er in zijn huidige vorm nog maar drie jaar staat, zie je de eerste tekenen van de overname al. Tussen kieren en spleten wurmen zich planten en komen zelfs jonge boompjes tevoorschijn. Als mens voel ik me er opeens volstrekt overbodig.

Betonblokken staan als dominostenen tegen betonnen muren.

Het grote, brute Deltawerk // stelt bijzonder pertinente vragen naar de zin van die eeuwenoude strijd tussen mens en natuur. Het brengt zijn boodschap overtuigend, krachtig en zonder franje. Jazeker, het herinnert eraan waartoe de mens in staat is om zich tegen wilde natuurkrachten te beschermen. Maar het toont nog beter aan wat er gebeurt als de mens de strijd verliest. Zo wordt het werk een waarschuwing: gebruik kunde en technologie zonder respect voor de natuur, en de natuur verslindt je met huid en haar. De planeet overleeft en kan rustig zonder de mens: 'Kijk maar! Zo!' Uiteindelijk wijst het dus op de voorkeur voor harmonie boven strijd. Een verandering van perspectief in tijden van klimaatverandering. Het overpeinzen waard, hier tussen hard beton en levend water. Want zeg nu zelf: kikker, libelle, mens of bloem, wie zou van deze ongelooflijke plek zijn biotoop niet willen maken?

Deltawerk // van RAAAF en Atelier de Lyon, Waterloopbos. Marknesse, Nederland.

Elke zaterdag gaan we in bossen, velden en steden op zoek naar kunstwerken in openlucht en naar het verhaal erachter. Deze zomer is het thema: water.